

משבת לענין פורש מצודה להעלות הינוק והעלה דגים דאפילו בשעת שפירש מצודתו התכוין גם להעלות דגים וכמו שמפורש בירושלמי שבת פרק י"ג הל' ו' וז"ל: ראה תינוק מבעבע בנהר ונתכוין להעלותו ולהעלות נחיל של דגים מותר וכו' ע"כ. ולכאורה זה מרבה בשיעורים דאסור מדאורייתא, להר"ן שם דהמבשל לחולה אסור להרבות לכריא, ולמה בצד מותר להרבות במלאכת צד לכתחילה.

דהא אם היה שנים בעוקץ אחד וצריך רק לב', וחתך ג' בעוקץ אחד חייב מדאורייתא, מה בין זה לכין מלאכת צד דמותר להרבות בצידה יותר מהפיקוח נפשות? וכתב לחלק דשם איירי דיש לפנינו שיעורי גרוגרות נפרדים וכיון דיש לפנינו לחלוש העוקץ של שנים ותלש העוקץ של ג' נראה כאילו עושה מלאכת איסור לבד, מה שאין כן כפורס מצודה דע"כ צריך לפרוש המצודה ומעשה זה של פריסת המצודה הותר מטעם התינוק, לא אכפת לן אם נתכוון גם לצוד דגים כיון דאף דלא יתכוין לצוד דגים בהכרח לפרוש המצודה, הוי המחשבה לצוד דגים כמו מחשבה בלא מעשה, מה שאין כן בשלש בעוקץ אחד דכיון דיש אחד שאין צריך לחולה צריך להניח מעשה התלישה מן העוקץ הזה של שלש ויקרן של ב' ועדיין צ"ע עכ"ד.

והנה רציני לחלק על פי דברי האור שמח פרק י"ח משבת שהבאתי לעיל דיצא לחלק שם בין איסור נטילת נשמה בשבת דלא שייך שמא ירבה בשיעורין ובין איסור בישול בשבת, ונתן בזה כלל חדש דנטילת נשמה דחיובו בכל שהוא, דאף בעוף דלית בה כזית החיוב הוא על הנשמה שנוטל לא על השיעור שמת, ל"ש בין עוף קטן לעוף גדול כולהו חדא נטילת נשמה ולא שייך מרבה בשיעורים כי כאן אין חיוב על השיעור כלל, מה שאין כן בבישול דיש בזה שיעור והחיוב על מה שנתבשל, וכן בקוצר דבעי שיעור אם כן המלאכה תלויה לא כמעשה הקצירה אלא בדבר הנקצר מחיבורו בזה יש הבדל דמרבה בשיעורא אסור מן התורה כי הפעולה נעשתה בעוד דברים.

ולפי זה בצידה כיון שאין שיעור במלאכת צד ועיקר האיסור הוא על מעשה הצידה בזה סובר הר"ן דאין כאן מרבה בשיעורים כי הפעולה היא אחד לא בדבר הנעשה המלאכה כמו קצירה ובישול שיש בזה שיעור ודוק בזה.

בענין פסיק רישא לענין מלאכת צד

במשנה שבת דף ק"ו ע"ב גבי צידת צבי: ישב הראשון על הפתח ומילאוהו בא השני וישב בצידו אע"פ שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו ע"כ, וכתב

הר"ן בשם הרשב"א ז"ל: ובירושלמי משמע שהתירו לנעול ביתו בתחילה לשמור ביתו וצבי שבחוכו כיון שהוא צריך לשמור ביתו אעפ"י שע"י כך ניצוד הצבי, ממילא מותר ובלבד שלא יתכוין לשמור הצבי לבד. דהכי גרסינן בירושלמי ר"י בר בון בשם ר' חנינא היה צבי רץ כדרכו ונתכוון לנעול בעדו ונעל בעד הצבי מותר וכו' ולפי זה הא דאמר נתכוון לנעול בעדו לא בעדו בלבד קאמר אלא אם נתכוון לנעול אף בעדו קאמר, ולומר שאלו צריך לנעול בעדו מותר אעפ"י שמכוין שיהא הצבי ניצוד לתוכו עכ"ל.

והר"ן הקשה עליו איך אפשר דאפילו נתכוין לנעול בעדו ובעד הצבי יהא מותר וכי מפני שהוא צריך לנעול ביתו נתיר לו לעשות מלאכה בשבת? ולא עוד שאני אומר שאפילו אינו מתכוין לנעול בעד הצבי כל שהוא יודע שהצבי בתוכו ושאי אפשר שלא יהיה הצבי ניצוד כתוכו אסור, והיינו דאמרינן בכלהו מכילתין מודה ר"ש בפסיק רישא ולא ימות. וזה שאמרו בירושלמי זה ענין אחר לומר שאם נתכוין לנעול ביתו ולא נתכוין לצבי כלל אעפ"י שאחר כך מצא הצבי שמור בתוכו מותר שאינו מחויב לפתוח את ביתו וכו' עכ"ל הר"ן.

והנה קושית הר"ן חזקה מאד על הרשב"א דאיך נתיר לכוין ליצוד הצבי בשבת במה שהוא צריך לנעול ביתו ומ"ש מכל פסיק רישא בעלמא דאסור מן התורה.

והנה מצאתי בחלקת יואב א"ח סי' י"א דבר חדש בזה אבל עוד חסר ביאור שכתב שם לתרץ דברי הרשב"א, דהרי הרא"ש כתב בפרק החובל סי' ג' בהדקיה כאנדרונא דחייב לשלם שבת, זה דוקא היכא שדחפו לכית וסוגרו, אבל אם היה האדם כבר בכית וסוגרו שלא יכול לצאת פטור מטעם דהוי גרמא בעלמא כיון שלא עשה מעשה בגופו להכניסו בבית עיי"ש.

ולפי זה העיר כאן למה יתחייב בשבת בנועל דלת כפני הצבי שהיה כבר בבית כיון שלא עשה עצם פעולת צד רק ע"י גרמא? אבל אין זה קושיא כי הדבר פשוט שהוא מטעם סברת הש"ס בגמ' ב"ק דף ס' גבי זורה בשבת אף דרוח מסייעתו דאף דבנזקין הוי רק גרמא ופטור בשבת חייב כיון דמלאכת מחשבת אסרה תורה. אף דבשבת עשיה כתיב בה וגרמא פטור כמבואר שבת ק"כ, מכל מקום כל שנתכוין למלאכה כתב שם השלטי הגבורים דחייב. (ובאמת הרא"ש ב"ק מסביר שם הענין דשם במשכן היתה המלאכה כאופן שכזה דזורה תמיד הרוח מסייעתו) וכיון שכן סובר הרשב"א דאין חיוב בנעילת דלת רק במקום שמחשבתו היתה בפירוש על המלאכה דהיינו על הצבי, אבל אם כוונתו לשמור על הבית שוב פטור על צידת הצבי מטעם גרמא כיון דליכא מחשבה בפירוש על הצבי, ולא דמי לכלל פסיק רישא שבתורה שעושה המעשה ממש בידו, משאי"כ בנעילה דהוי רק גרמא צריך מחשבה בפירוש. ובהו מבאר הקושיה הראשונה על הרשב"א גם כן דנתכוון לשניהם לשמור הבית

לצידת הצבי גם כן פטור כיון דהעיקר אצלו לשמור הבית בטל מחשבת צידת הצבי למחשבתו על שמירת הבית, דתמיד אזלינן אחר עיקר כוונה עכ"ד.

והנה עצם החידוש שלו דע"י גרמא במלאכת שבת שחייב בגרמא אין דין פסיק רישא, מבואר כן במאירי שבת דף ק"כ ד"ה נמי ששכח נר וכו' ויש מפרשים דמאחר שאינו מכבה רק גורם אף פסיק רישא מותר ע"כ. וגדולה מזו כתב המהר"ל בספרו גור אריה על שבת בפרק כלל גדול שם, ויצא בחידוש גדול, וז"ל: ולא הוי פסיק רישא במלתא דלא נעשה מיד, ולפי זה נראה דמותר לרחוץ ידיו בגינה בשבת דהוי דבר שאינו מתכוון לנטיעה ולא שייך כהאי גוונא פסיק רישא כיון דאינו נעשה פעולת המלאכה מיד ומותר עכ"ד.

ונראה לי ליתן כלל בזה להסביר את הענין הזה על פי מה שביארו האחרונים דברי המאירי, דהכוונה בזה דאף דהיכא דהוי פסיק רישא נחשב זה דהוי מלאכת מחשבת וחייב חטאת כמבואר ברמב"ם ריש שבת ובחוס' פסחים ס"ד, היינו היכא דבלא פסיק רישא הוי רק חסרון כוונה והוי כאינו מתכוין לכן נחשב ע"י פסיק רישא דהוי כמו שיש כאן כוונה, אבל מלאכה שהיא ע"י גרמא כמו זורה ודוח מסייעתו דחייב בשבת ומבואר בגמ' ב"ק דף ס' דאף דבנוקין פטור בשבת חייב דכיון דהיה המלאכה באופן שכזה במקדש ומלאכת מחשבת אסרה תורה, נחשב המלאכה מטעם דין דמלאכת מחשבת אסרה תורה למלאכה. ובמקום שאינו מתכוין הרי יש כאן שני חסרונות, חדא דאין כאן כוונה, ועוד שחסר כאן עשיה דהתורה אסרה רק ע"י עשיה דכתיב "לא תעשה מלאכה" והפסיק רישא צריך כאן לפעול על שני דברים, חדא דחשיב כמו כוונה ולעשות את זה לעצם מלאכה, ועל זה לא יכול לפעול פסיק רישא במקום שאין כלל מלאכה בלי כוונה לעשותו למלאכה, ונחשב הפסיק רישא בכל זאת כמו שאין כאן כוונה, דאין פסיק רישא יכול לפעול בעצם המלאכה.

וגדולה מזו מצינו באור שמח בהל' לולב דפסיק רישא פועל רק לעבוד על לאו דלא תעשה מלאכה אבל על העשה דשבת שבתון לא עבר כיון שסוף סוף נחשב זה כמו בלא כוונה לענין, רק פסיק רישא מייחס המלאכה עליו בנוגע שנקרא שעבר על לאו דלא תעשה מלאכה, אבל בנוגע לעשה בכל זאת הגוף נח כי הוא לא כיון על המלאכה וכוה מתרץ קושית התוס' פסחים מ"ה עיי"ש.

אם כן מוסבר גם הכלל של הגור אריה דבמקום שהמלאכה לא נעשתה תיכף רק אחר זמן כמו נוטע הרי בזמן שעשה את המלאכה לא היה רק גרמא למה שהמלאכה חגמר אח"כ וכן באופה ומבשל דבזמן שעושה הפעולה עוד לא נגמרה המלאכה רק אח"כ ומה דחייב כאן אף דהוי רק פעולת הכנה לגמר המלאכה מפני דמלאכת מחשבת אסרה תורה וזה נחשבת לעשייה וכך

היתה במשכן, ובלעדי זה היינו צריכים שהפעולה תפעול תיכף את המלאכה אם כן צריכים מלאכת מתשבת על שני דברים לעשות ע"י פסיק רישא עצם המלאכה וגם לעשות זה כמתכוין, על זה לא יכול לפעול פסיק רישא דבזה בעינן מחשבה גמורה לעשותו לעצם מלאכה, ודוק בזה. ובוה מבוארים דבריו גם לענין צד שכתב בעל חלקת יואב ודוק, ועיין בעונג יו"ט בסי' כ"ב לא"ח יצא לפרש דברי הרשב"א בדבר הדין ודחה דבריו לבסוף.

בענין הלאוים דבל יראה ובל ימצא

הנה במנין המצוות מונים שני לאוין כל יראה, ובל ימצא, וכן ברמב"ם בספר המצוות ל"ת ר' ור"א. וז"ל: הזהירנו שלא יראה חמץ בכל גבולנו ז' ימים וכו', בל"ת ר"א וז"ל: הזהירנו שלא ימצא חמץ ברשותינו ואפילו לא נראה ואפילו היה פקדון והוא אמרו שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וכו' ע"כ. וכן הוא בסמ"ג.

והרא"ם תמה על זה דהרי הרמב"ם בשורש ט' כתב שאין לוקין ב' מלקות ואינן מונין ב' לאוין אלא כשהם מב' שמות אבל כששני הלאוין מענין אחד אע"פ שיש להם שמות מתחלפות כמו לא תפאר עם לא תעולל אינו לוקה על שניהם ואינו נמנה במנין הלאוין, ואע"פ שהעוכר בהם עובר כ' לאוין, ואם כן גם בל יראה ובל ימצא, דענין שניהם אחד הוא, דחמץ של ישראל אפילו הניחו טמון בביתו חייב משום בל יראה ובל ימצא וכן כתב הרמב"ם פרק ד' מחמץ ומצה, והיינו שפירש דבל יראה אינו שלא יראה לעינים אלא שלא יהא נראה לעולם דהיינו שלא יהא נמצא לעולם, וא"כ אמאי מונה לב' לאוין ואמאי לוקה שתיים? ולא נתכרר לי טעמא ע"כ דבריו. ובמהרש"ל על הסמ"ג השתדל לתרץ דבריו עיי"ש.

ובכסף משנה פרק א' מחמץ הל' ג' הביא תמיהת הרא"ם וכתב לתרץ בדבר חדש וז"ל: ונראה בעיני דלא יראה לא משמע אלא כשהוא נראה לעינים דוקא וכן משמע בספר המצוות מצוה ר' ור"א, ומ"ש בפרק ד': כתוב בתורה "לא יראה לך חמץ" יכול אם טמן אותו או הפקיד אותו ביד עכו"ם לא יהיה עובר תלמוד לומר "שאור לא ימצא בבתיכם וכו'", הא למדת שהחמץ של ישראל אם הניחו ברשותו אפילו טמון ואפילו בעיר אחרת ואפילו מופקד ואפילו ביד עכו"ם הרי הוא עובר משום לא יראה ולא ימצא וכו' ע"כ, ומפרש בכ"מ דאין סתירה על דבריו, דלאו למימר דכל אלה מהנזכרים לעיל עובר בשניהם אלא היכא דשייכי תרווייהו עובר בשניהם דכל היכא דעבר על לא יראה עובר על לא ימצא אבל